EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2019 12 17
COM(2019) 632 final

KOMISIJOS ATASKAITA TARYBAI IR EUROPOS PARLAMENTUI

dėl Tarybos direktyvos 2011/70/Euratomas įgyvendinimo pažangos ir Bendrijos teritorijoje esančių radioaktyviųjų atliekų ir panaudoto branduolinio kuro aprašo ir ateities perspektyvų

ANTROJI ATASKAITA

{SWD(2019) 435 final} - {SWD(2019) 436 final}

1 ĮVADAS 3
2 RADIOAKTYVIOSIOS ATLIEKOS IR PANAUDOTAS KURAS EUROPOS SĄJUNGOJE 4
2.1 Apraše pateikti įverčiai ir tendencijos 4
2.2 Ateities perspektyvos 8
2.3 Ateities uždaviniai 8
3 SAUGAUS IR ATSAKINGO PANAUDOTO BRANDUOLINIO KURO IR RADIOAKTYVIŲJŲ ATLIEKŲ TVARKYMO UŽTIKRINIMAS 10
3.1 Direktyvos perkėlimas į nacionalinę teisę 10
3.2 Nacionalinės sistemos 11
3.3 Kompetentingos reguliavimo institucijos 11
3.4 Licencijos turėtojai 12
3.5 Sukaupta patirtis ir įgūdžiai 12
3.6 Finansiniai ištekliai 13
3.7 Skaidrumas 14
3.8 Nacionalinės programos 15
3.9 Įsivertinimas ir tarptautinis tarpusavio vertinimas 18
4 IŠVADOS 18

1 ĮVADAS

Pagal Tarybos direktyvos 2011/70/Euratomas[1] dėl panaudoto branduolinio kuro[2] ir radioaktyviųjų atliekų[3] atsakingo ir saugaus tvarkymo (toliau – Direktyva) 14 straipsnio 2 dalį Komisija turi kas trejus metus Europos Parlamentui ir Tarybai pateikti Direktyvos įgyvendinimo ataskaitą ir Bendrijos teritorijoje esančių radioaktyviųjų atliekų ir panaudoto branduolinio kuro aprašą, atsižvelgdama į ateities pokyčius.

2017 m. Komisija pirmą kartą Europos Sąjungos (ES) piliečiams pateikė išsamią padėties apžvalgą[4], kuri apėmė ataskaitinį laikotarpį iki 2015 m. rugpjūčio mėn., o ataskaitinė data buvo 2013 m. gruodžio mėn. Šioje antrojoje Komisijos ataskaitoje pateikiama atnaujinta informacija apie valstybių narių padarytą pažangą įgyvendinant Direktyvą, visų pirma apie priemones, kurių imtasi siekiant užtikrinti, kad darbuotojai ir plačioji visuomenė dabar ir ateityje būtų apsaugoti nuo jonizuojančiosios spinduliuotės keliamų pavojų, taikant aukščiausius radioaktyviųjų atliekų ir panaudoto branduolinio kuro tvarkymo saugos standartus ir ateities kartoms nebūtų nepagrįstai užkrauta našta.

Ši ataskaita parengta remiantis valstybių narių nacionalinėmis ataskaitomis, kurios turėjo būti pateiktos Komisijai iki 2018 m. rugpjūčio 23 d., kaip nurodyta Direktyvos 14 straipsnio 1 dalyje[5]. Joje aptariamas bendras ES radioaktyviųjų atliekų ir panaudoto kuro aprašas (2 skirsnis), nagrinėjama, kaip valstybės narės laikosi pagrindinių Direktyvos aspektų (3 skirsnis) ir pateikiama Komisijos išvada (4 skirsnis).

Kartu su šia ataskaita pateikiami du Komisijos tarnybų darbiniai dokumentai: viename pateikiamas ES masto radioaktyviųjų atliekų ir panaudoto kuro aprašas ir ateities perspektyvos remiantis nustatyta ataskaitine data – 2016 m. gruodžio mėn., o kitame apžvelgiama bendra panaudoto kuro ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymo ES padėtis remiantis Komisijos atlikta nacionalinių ataskaitų analize.

---

1 2011 m. liepos 19 d. Tarybos direktyva 2011/70/Euratomas, kuria nustatoma panaudoto branduolinio kuro ir radioaktyviųjų atliekų atsakingo ir saugaus tvarkymo Bendrijos sistema (OL L 199, 2011 8 2, p. 48–56).

2 Panaudotas branduolinis kuras – branduolinis kuras, apšvitintas reaktoriaus aktyviojoje zonoje bei visam laikui iš jos pašalintas (direktyvos 3 straipsnio 11 dalis) ir esamu pavidalu nebegali būti naudojamas. Jis susidaro naudojant branduolinius reaktorius elektros energijos gamybos, mokslinių tyrimų, mokymo ir demonstravimo veiklos tikslais.

3 Radioaktyviosios atliekos – dujų, skysčio arba kieto pavidalo radioaktyviosios medžiagos, kurių nenumatoma arba nesvarstoma toliau naudoti (direktyvos 3 straipsnio 7 dalis) ir kurios klasifikuojamos kaip radioaktyviosios atliekos. Jų susidarymas siejamas su elektros energijos gamyba branduolinėse elektrinėse arba radioaktyviųjų medžiagų naudojimu su elektros gamyba nesusijusiais tikslais medicinos, mokslinių tyrimų, pramonės ir žemės ūkio srityse. Dėl kitų svarbių direktyvoje pateiktų sąvokų apibrėžčių, pavyzdžiui, saugojimo arba šalinimo, žr. Komisijos tarnybų darbinį dokumentą SWD(2019) 436 dėl Tarybos direktyvos 2011/70/Euratomas įgyvendinimo pažangos.

4 2017 m. gegužės 15 d. Komisijos ataskaita Tarybai ir Europos Parlamentui dėl Tarybos direktyvos 2011/70/Euratomas įgyvendinimo pažangos ir Bendrijos teritorijoje esančių radioaktyviųjų atliekų ir panaudoto branduolinio kuro aprašo ir ateities perspektyvų, COM(2017) 236 *final*, ir atitinkami tarnybų darbiniai dokumentai SWD(2017) 159 *final* ir SWD(2017) 161 *final*.

5 Ataskaitoje pateiktoje analizėje remiamasi nacionalinėmis ataskaitomis ir naujai patvirtintomis arba atnaujintomis nacionalinėmis programomis, kurias valstybės narės pateikė iki 2019 m. kovo mėn.

2 RADIOAKTYVIOSIOS ATLIEKOS IR PANAUDOTAS KURAS EUROPOS SĄJUNGOJE

Radioaktyviųjų atliekų susidaro visose valstybėse narėse vykdant įvairią veiklą: nuo medicinos sektoriaus veiklos iki elektros energijos gamybos. Be to, panaudotą branduolinį kurą savo teritorijoje tvarko 21 valstybė narė. Dėl radiologinių savybių ir galimo pavojaus darbuotojams, plačiajai visuomenei ir aplinkai, būtina užtikrinti saugų šios medžiagos tvarkymą nuo pat jos susidarymo iki dėjimo į atliekynus. Tam reikia jai neleisti plisti ir ją ilgam laikotarpiui izoliuoti nuo žmonių ir gyvenamosios aplinkos.

Dauguma radioaktyviųjų atliekų susidaro branduolinėse elektrinėse, taip pat vykdant susijusią branduolinio kuro ciklo veiklą. Mažesni radioaktyviųjų atliekų kiekiai susidaro radioaktyviąsias medžiagas naudojant su elektros energija nesusijusioje veikloje, pvz., gaminant medicinoje ir pramonėje naudojamus radioaktyviuosius izotopus arba vykdant veiklą mokslinių tyrimų įrenginiuose, pvz., laboratorijose ir tyrimų reaktoriuose.

Kiekviena valstybė narė nustato savo elektros energijos gamybai naudojamų išteklių derinį; iki ataskaitinės datos branduolinės elektrinės veikė 14 šalių[6]. Kitos dvi valstybės narės, Lietuva ir Italija, sustabdė savo branduolinės energijos programas ir vykdo branduolinių įrenginių eksploatavimo nutraukimą. Šiose 16 valstybių narių[7], vykdančių branduolinės energijos programas, iš viso susidaro 99,7 % aprašuose nurodytų ES radioaktyviųjų atliekų kiekio.

Ataskaitos teikimo metu veikė 126 branduoliniai reaktoriai, kurių bendras pajėgumas sudarė apie 119 GWe, 90 branduolinių reaktorių buvo uždaryta, o 3 reaktorių eksploatavimas buvo nutrauktas. Be to, 19 valstybių narių turėjo 82 tyrimų reaktorius (jie buvo veikiantys, vyko ilgalaikis jų uždarymo procesas ar jų eksploatacija buvo nutraukiama)[8]. Todėl ir toliau susidarys panaudotas kuras ir radioaktyviosios atliekos, ir reikės užtikrinti jų saugų ir ilgalaikį tvarkymą iki dėjimo į atliekynus.

Pagal Direktyvą reikalaujama, kad Komisija periodiškai teiktų skaidrią ir išsamią Sąjungos masto panaudoto branduolinio kuro ir radioaktyviųjų atliekų aprašų apžvalgą, kurioje, be kita ko, aptartų ateities perspektyvas. Tai labai svarbi informacija siekiant nustatyti, ar valstybės narės ėmėsi pagrįstų veiksmų savo nacionalinėje politikoje ir programose, kad ateities kartoms nebūtų nepagrįstai užkrauta našta, susijusi su panaudoto branduolinio kuro ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymu.

2.1 Apraše pateikti įverčiai ir tendencijos

Per ankstesnį ataskaitų teikimo ciklą Komisija pabrėžė, kad svarbu parengti išsamų ir naujausią aprašą, kuriuo remdamosi valstybės narės galėtų nustatyti tinkamas nacionalines programas, apskaičiuoti išlaidas ir parengti susijusias saugaus ir atsakingo panaudoto branduolinio kuro ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymo koncepcijas ir planus. Siekdamos padėti

[6] Belgija, Bulgarija, Čekija, Ispanija, Jungtinė Karalystė, Nyderlandai, Prancūzija, Rumunija, Slovakija, Slovėnija, Suomija, Švedija, Vengrija, Vokietija. Be to, nors Kroatija branduolinių elektrinių savo teritorijoje neeksploatuoja, kartu su Slovėnija ji bendrai valdo Krško branduolinę elektrinę.

[7] Šioje ataskaitoje valstybės narės, kurių teritorijoje yra veikiančių arba uždarytų branduolinių reaktorių, yra nurodytos kaip valstybės narės, vykdančios branduolinės energijos programas.

[8] Žr. TATENA tyrimų reaktorių duomenų bazę: https://nucleus.iaea.org/RRDB/RR/ReactorSearch.aspx.

valstybėms narėms šioje srityje, Komisijos tarnybos bendradarbiauja su Tarptautine atominės energijos agentūra (TATENA) ir EBPO Branduolinės energijos agentūra (NEA), kad nustatytų suderintą ataskaitose pateiktinų nacionalinių aprašų duomenų rinkinį ir remia TATENA suderintos ataskaitų teikimo priemonės kūrimą. Komisija taip pat atlieka nacionalinių aprašų lyginamąją analizę[9], siekdama nustatyti bendrus atliekų klasifikavimo aspektus, geriausią patirtį ir uždavinius, susijusius su duomenų rinkimu ir tvarkymu, taip pat esamo ir būsimo kiekio apskaičiavimą, įskaitant neapibrėžtumo nustatymą ir pašalinimą.

Per šį ataskaitų teikimo ciklą Komisija pastebėjo, kad pagerėjo aprašo duomenų kokybė, ypač prognozuojant būsimą atliekų kiekį. Trečdalis valstybių narių (daugiausia tų, kuriose vykdomos branduolinės programos) pateikė išsamią aprašo informaciją. Tačiau dauguma likusių valstybių narių pateikė ataskaitas ta pačia forma, kaip ir per pirmąjį ataskaitų teikimo ciklą ir jų aprašų ataskaitos buvo neišsamios.

Remdamosi 2017 m. įgyta patirtimi[4], daugiau nei du trečdaliai valstybių narių pateikė savo radioaktyviųjų atliekų aprašų ataskaitas, naudodamos klasifikavimo sistemą, parengtą pagal TATENA standartą GSG-1[10], arba pateikė schemas, leidžiančias konvertuoti nacionalinės klasifikavimo sistemos duomenis į TATENA standartą. Jei visos valstybės narės laikysis panašaus požiūrio, atsiskaitymo procesas pagerės.

Apskaičiuota, kad 2016 m. pabaigoje ES teritorijoje iš viso buvo **3 466 000 m^3** radioaktyviųjų atliekų (per trejus metus šis kiekis padidėjo 4,6 %), o tai vidutiniškai sudarė maždaug 7 litrus vienam ES gyventojui[11]. 71,6 % šio kiekio buvo sudėta į atliekynus (per trejus metus šis rodiklis padidėjo 7 %). Taigi tose valstybėse narėse, kuriose į atliekynus galima dėti labai mažo aktyvumo ir mažo aktyvumo atliekas, procesas nuo susidarymo iki dėjimo į atliekynus atrodo iš esmės sklandus. Palyginti su 2013 m., vidutinis saugomų radioaktyviųjų atliekų kiekis (983 000 m^3) reikšmingai nepakito. Daugiau informacijos žr. 1–3 langeliuose.

[9] Valstybių narių principų, kuriais vadovaujantis apibrėžiami nacionaliniai radioaktyviųjų atliekų ir panaudoto kuro aprašai, lyginamoji analizė (2017-156) (ENER/D2/2017-156).

[10] „Radioaktyviųjų atliekų klasifikacija“, bendrasis saugos vadovas, TATENA, Viena, 2009 m.

[11] Didžiausia vienam gyventojui tenkanti vertė užfiksuota Lietuvoje ir siekia maždaug 31 litrą.

1 langelis

Radioaktyviųjų atliekų kiekiai ir būklė Europos Sąjungoje, 2013 ir 2016 m. pabaiga.

Kiekis (tūkstančiais m^3)						
	Saugoma		Sudėta į atliekynus		Iš viso	
Metai	2013 m.	2016 m.	2013 m.	2016 m.	2013 m.	2016 m.
Labai mažo aktyvumo atliekos (VLLW)	237	234	279	369	516	603
Mažo aktyvumo atliekos (LLW)	428	417	2 025	2 102	2 453	2 519
Vidutinio aktyvumo atliekos (ILW)	326	326	12	12	338	338
Didelio aktyvumo atliekos (HLW)	6	6	0	0	6	6
Iš viso	**997**	**983**	**2 316**	**2 483**	**3 313**	**3 466**

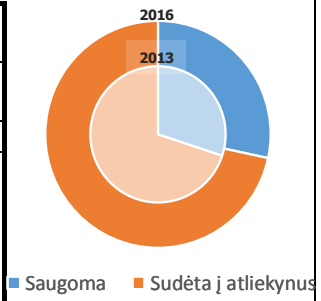

Viso radioaktyviųjų atliekų kiekio pasiskirstymas valstybėse narėse, kuriose vykdomos branduolinės energijos programos, 2016 m. pabaiga.

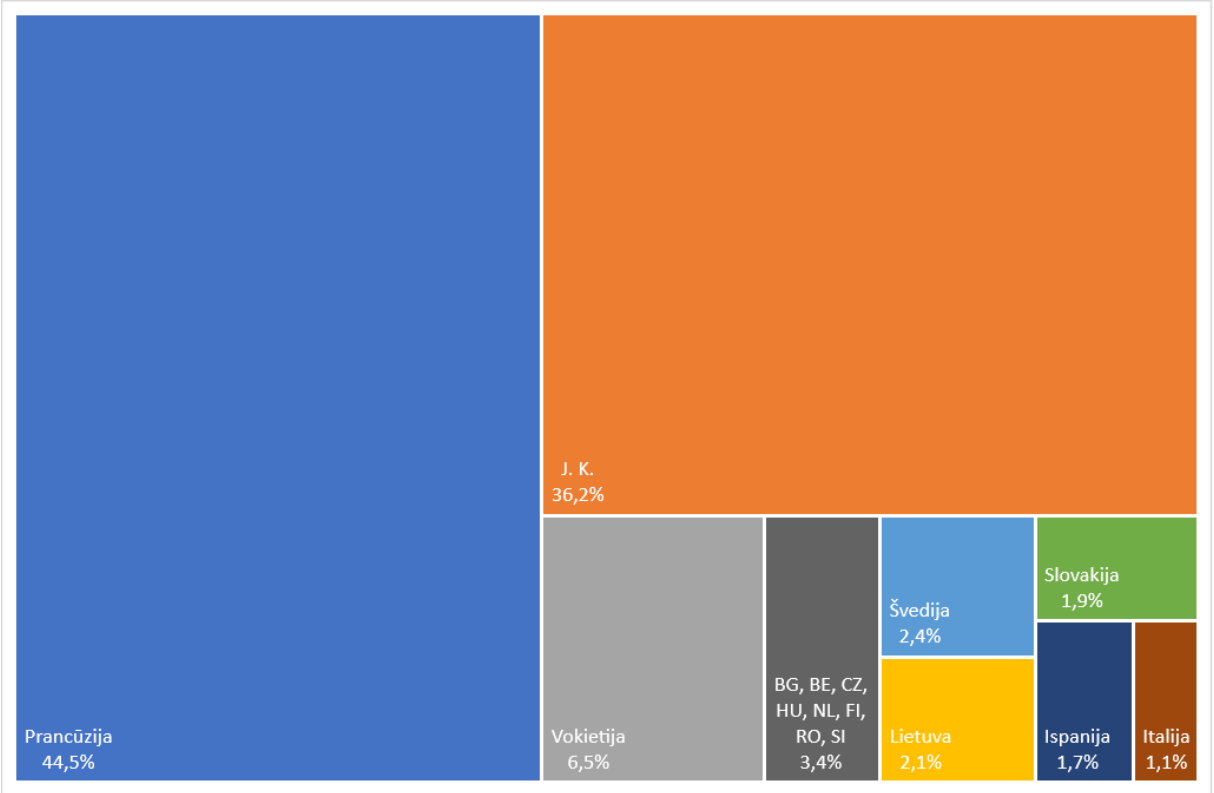

Palyginti su 2013 m., radioaktyviųjų atliekų pasiskirstymas pagal klases labai nepasikeitė, o labai mažo ir mažo aktyvumo atliekos sudaro 90 % viso kiekio. Didžiąją viso ES radioaktyviųjų atliekų kiekio dalį sudaro mažo aktyvumo atliekos, tačiau atkreiptinas dėmesys į du konkrečius svarstytinus aspektus: i) kai kurios valstybės narės labai mažo aktyvumo ir mažo aktyvumo atliekas savo nacionalinėje klasifikavimo sistemoje priskiria tai pačiai kategorijai ir ii) kai kurios kitos valstybės narės į savo nacionalinius aprašus labai mažo aktyvumo atliekas įtraukia iš dalies arba jų neįtraukia.

***2 langelis**. Radioaktyviųjų atliekų pasiskirstymas pagal kategorijas.*

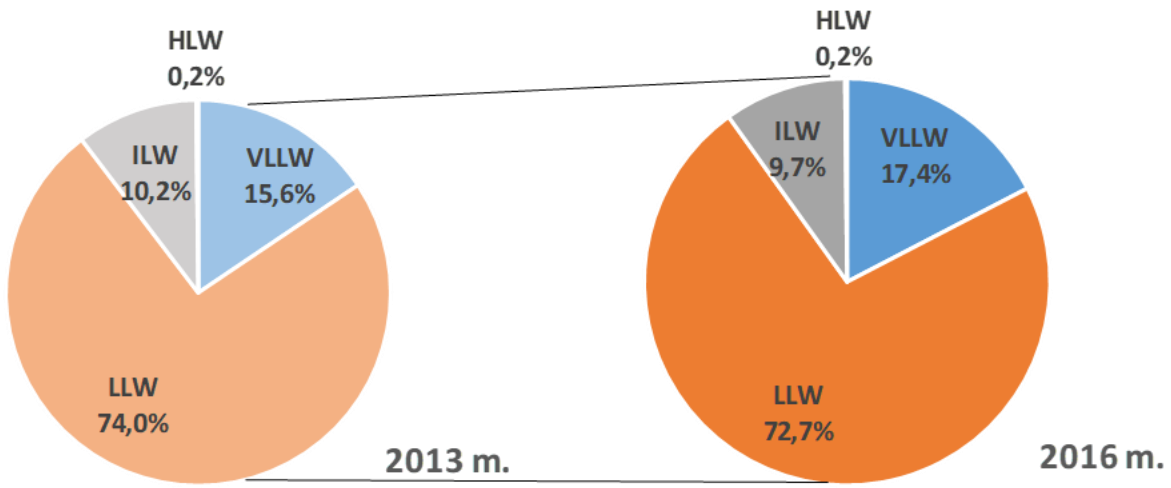

Vidutinio aktyvumo atliekos ir didelio aktyvumo atliekos susidaro ir yra saugomos daugiausia valstybėse narėse, kuriose vykdomos branduolinės energijos programos. 2016 m. pabaigoje[12] **ES buvo saugoma apie 58 000 tHM panaudoto branduolinio kuro** (per trejus metus šis kiekis padidėjo 7 %). Apie 1,5 % šio panaudoto branduolinio kuro buvo saugoma Rusijos Federacijoje laukiant, kol jis bus perdirbtas, o numatoma po proceso susidariusi medžiaga turi būti grąžinta į ES po 2024 m.

Visas dabar ES esantis panaudotas branduolinis kuras šiuo metu yra saugomas, nes pasaulyje neveikia nė vienas civilinis panaudoto branduolinio kuro atliekynas. Dauguma branduolines elektrines eksploatuojančių valstybių narių ketina savo panaudotą branduolinį kurą dėti į giluminius geologinius įrenginius jo neperdirbant, nors dvi valstybės narės[13] svarsto galimybę ateityje panaudotą branduolinį kurą perdirbti užsienyje. 2018 m. sustabdžius perdirbimo veiklą THORP gamykloje[14] ir planuojant iki 2020 m. panaudoto kuro perdirbimą nutraukti Jungtinėje Karalystėje, Prancūzija liks vienintele valstybe nare, vykdančia pramonės politiką,

[12] Siekiant sumažinti ataskaitų teikimo naštą valstybėms narėms ir palengvinti ataskaitų teikimą, kad jos būtų teikiamos kartu su ataskaitomis pagal Jungtinę konvenciją, galutinis daugumos duomenų pateikimo terminas buvo 2016 m. pabaiga. Kelios valstybės narės pateikė naujesnių duomenų (t. y. 2017 m. pabaigos). Išsamiau žr. Komisijos tarnybų darbinį dokumentą dėl aprašo.

[13] Čekija ir Vengrija.

[14] Šiluminio oksido perdirbimo gamykla (THORP) yra Selafildo branduolinio kuro perdirbimo gamykla Jungtinėje Karalystėje.

pagal kurią panaudotas branduolinis kuras perdirbamas šalies viduje.

2.2 Ateities perspektyvos

Remdamasi naujais aprašo duomenimis, Komisija turi galimybę pirmą kartą pristatyti būsimas ES radioaktyviųjų atliekų ir panaudoto kuro kiekio prognozes iki 2030 m.

***3 langelis**. Radioaktyviųjų atliekų (kairėje) ir panaudoto kuro (dešinėje) kiekio kitimas.*

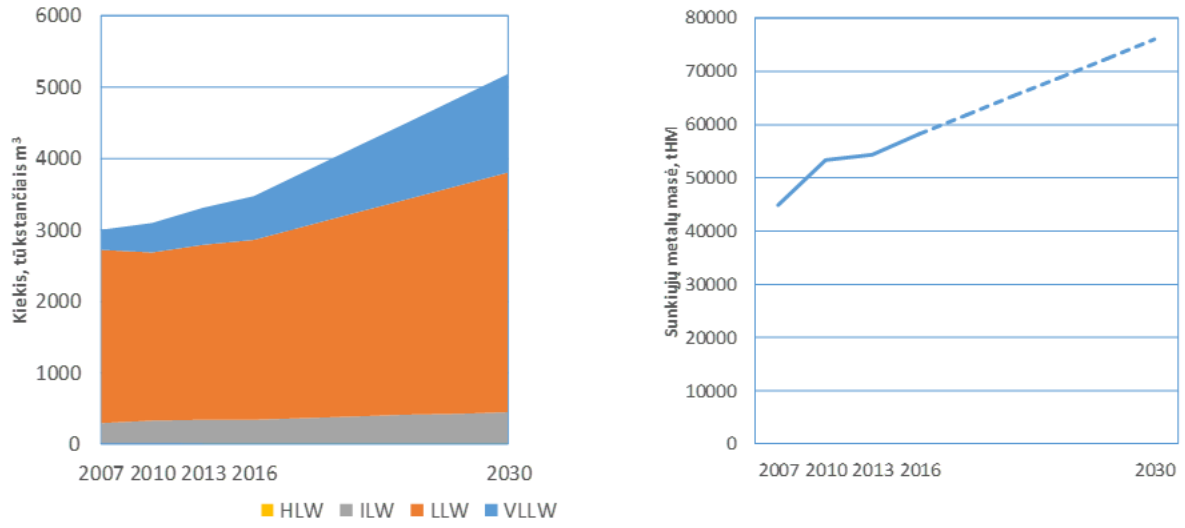

Kaip ir per ankstesnį ataskaitų teikimo ciklą, valstybių narių pateiktos informacijos išsamumo lygis labai skiriasi, visų pirma kalbant apie atliekas, susidariusias dėl radioaktyviųjų medžiagų naudojimo su elektros energijos gamyba nesusijusiais tikslais ir branduolinių įrenginių eksploatavimo nutraukimo. Kadangi dauguma nacionalinių programų apima daugiau nei 100 metų trukmės laikotarpius, valstybės narės raginamos parengti laikotarpio iki 2050 m. įverčius ir kiek įmanoma sumažinti Komisijos pastebėtus neapibrėžtumo atvejus.

Numatoma, kad dėl planuojamo keleto branduolinių įrenginių uždarymo ir eksploatavimo nutraukimo atliekų kiekis per ateinantį dešimtmetį gerokai padidės Numatoma, kad iki 2030 m. labai mažo aktyvumo atliekų kiekis išaugs dvigubai, o kitų klasių atliekų – 20–50 %. Todėl reikėtų skirti dėmesio radioaktyviųjų atliekų mažinimui jų susidarymo vietoje, alternatyvių sprendimų iki radioaktyviųjų atliekų dėjimo į atliekynus rengimui ir įgyvendinimui siekiant sumažinti atliekų kiekį, taip pat naujų saugyklų ar atliekynų įrengimui.

2.3 Ateities uždaviniai

Labai mažo ir mažo aktyvumo atliekų dėjimas į atliekynus

Kaip pranešta 2017 m., dėti į atliekynus labai mažo aktyvumo atliekas ir mažo aktyvumo atliekas galima daugumoje valstybių narių, eksploatuojančių branduolines elektrines. Pažanga įrengiant naujus atliekynus daroma toje pačioje grupėje valstybių narių[15], o kitos vis dar turi parengti konkrečius dėjimo į atliekynus planus. Be to, kelios valstybės narės pranešė, kad

[15] Pvz., naujų įrenginių statyba Bulgarijoje ir Lietuvoje ir esamų įrenginių Ispanijoje bei Slovakijoje plėtra.

vėluojama pradėti eksploatuoti planuojamus paviršinius įrenginius.

Apskritai, palyginti su ankstesne ataskaita, labai mažo ir mažo aktyvumo atliekų dėjimo į atliekynus padėtis lieka nepakitusi: 12 valstybių narių veikia daugiau nei 30 dėjimo į atliekynus įrenginių. Maždaug pusė valstybių narių planuoja per ateinantį dešimtmetį pastatyti naujų atliekynų[16]. Likusios valstybės narės konkrečių planų neturi.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta pirmiau, ir į numatomą atliekų kiekio didėjimą dėl eksploatavimo nutraukimo veiklos[17], siekiant sumažinti atliekų kiekį tampa vis svarbiau parengti ir įgyvendinti etapo iki dėjimo į atliekynus procesus. Komisija ragina valstybes nares įgyvendinti atliekų mažinimo ir optimizavimo priemones ir pranešti apie konkrečius visų radioaktyviųjų atliekų, įskaitant eksploatavimo nutraukimo atliekas, įstaigų atliekas ir kitas aplinkos sutvarkymo veiklos atliekas, dėjimo į atliekynus planus.

Vidutinio ir didelio aktyvumo atliekų ir panaudoto branduolinio kuro dėjimas į atliekynus

Pagrindiniai uždaviniai, kuriuos Komisija nustatė 2017 m., buvo susiję su konkrečių dėjimo į atliekynus koncepcijų ir planų, skirtų vidutinio aktyvumo atliekoms, didelio aktyvumo atliekoms ir panaudotam kurui, trūkumu daugumoje valstybių narių, dažnai dėl būtinybės priimti politinius sprendimus ar parinkti vietas[18]. Nepaisant to, kad per pastaruosius trejus metus buvo priimtos arba atnaujintos nacionalinės programos, reikšmingos pažangos šioje srityje iš esmės nebuvo padaryta.

Visos valstybės narės, kuriose vykdomos branduolinės energijos programos, išskyrus vieną[19], planuoja įsirengti geologinius atliekynus. Iš šių 15 valstybių narių tik Suomija, Prancūzija ir Švedija įrodė, kad ėmėsi konkrečių veiksmų praktiniam įgyvendinimui užtikrinti. Šios trys valstybės narės yra vienos pažangiausių pasaulyje. Suomija yra pirmoji šalis pasaulyje[20], kurioje pradėtas statyti giluminis geologinis kapinynas, ir tikimasi, kad jis pradės veikti iki 2024 m. Po jos seks Švedija (2032 m.) ir Prancūzija (2035 m.). Visais atvejais, palyginti su 2017 m., vėluojama keletą metų. Įsirengti giluminius geologinius kapinynus planuoja ir likusios 12 valstybių narių. Jose skirtingi tokių kapinynų įgyvendinimo etapai numatyti 2040–2100-ųjų metų laikotarpiu, tačiau tik kelios iš jų pranešė apie pažangą renkantis vietą.

---

16 Žr. Komisijos tarnybų darbinio dokumento SWD(2019) 436 dėl Tarybos direktyvos 2011/70/Euratomas įgyvendinimo pažangos 8 lentelę.

17 Žr. Komisijos tarnybų darbinio dokumento SWD(2019) 436 dėl Tarybos direktyvos 2011/70/Euratomas įgyvendinimo pažangos 2 lentelę.

18 Žr. Komisijos tarnybų darbinio dokumento SWD(2017) 159 dėl Tarybos direktyvos 2011/70/Euratomas įgyvendinimo pažangos 7 lentelę.

19 Komisija iškėlė bylą šiai valstybei narei Europos Sąjungos Teisingumo Teisme. Jis savo sprendimą, kuriuo patenkintas Komisijos reikalavimas, paskelbė 2019 m. liepos 11 d. (byloje C-434/18). Teismo sprendimą galima rasti Teismo interneto svetainėje: http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=216079&text=&dir=&doclang=FR&part=1&occ=first&mode=DOC&pageIndex=0&cid=5918949

20 Suomija taip pat yra pirmoji šalis pasaulyje, kuri šiuo metu planuoja įrengti antrą geologinį atliekyną, kad būtų užtikrintas saugus didelio aktyvumo atliekų ir vidutinio aktyvumo atliekų iš bendrovės „Fennovoima“ naujai statomų reaktorių dėjimas į atliekynus.

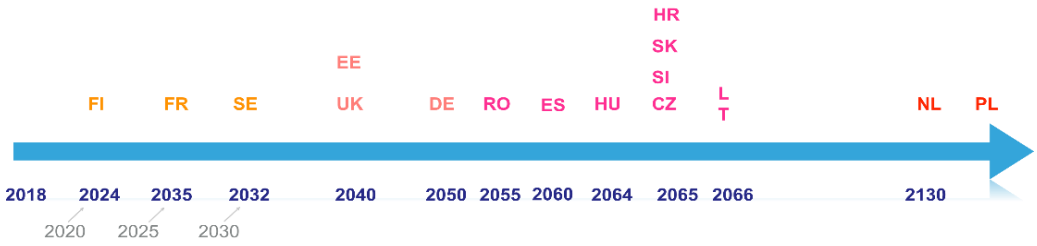

1 diagrama. Planuojama giluminių geologinių įrenginių eksploatavimo pradžia

Siekdamos ateities kartoms nepagrįstai neužkrauti naštos, valstybės narės turi dar labiau įsipareigoti kuo greičiau parengti ilgalaikius vidutinio aktyvumo atliekų, didelio aktyvumo atliekų ir panaudoto branduolinio kuro tvarkymo sprendimus ir, be kita ko, imtis mokslinių tyrimų, plėtros ir demonstracinės veiklos. Turėtų būti imtasi visų būtinų priemonių siekiant politiniu ir techniniu lygmeniu užtikrinti, kad ateityje nebūtų per daug vėluojama įgyvendinti projektus. Todėl, siekdamos paspartinti įgyvendinimą, visos valstybės narės turėtų optimizuoti planavimą, skirti pakankamai išteklių, vykdyti reikiamą mokslinių tyrimų ir mokymo veiklą ir įtraukti visuomenę bei suinteresuotuosius subjektus.

3 SAUGAUS IR ATSAKINGO PANAUDOTO BRANDUOLINIO KURO IR RADIOAKTYVIŲJŲ ATLIEKŲ TVARKYMO UŽTIKRINIMAS

3.1 Direktyvos perkėlimas į nacionalinę teisę

Valstybės narės turėjo perkelti Direktyvą į nacionalinę teisę iki 2013 m. rugpjūčio 23 d. Iki šiol Komisija informaciją apie perkėlimo į nacionalinę teisę priemones gavo iš visų valstybių narių ir užbaigė visas pradėtas pažeidimų nagrinėjimo procedūras dėl nepranešimo apie priemones, kuriomis Direktyva perkelta į nacionalinę teisę[21].

Kalbant apie perkėlimo į nacionalinę teisę priemonių turinį, 2018 m. Komisija padarė išvadą, kad daugiau nei pusė valstybių narių Direktyvos nuostatas į nacionalinę teisę perkėlė netinkamai, todėl pradėjo pažeidimo nagrinėjimo procedūras prieš 15 valstybių narių[22]. Pagrindinės nustatytos problemos susijusios su reikalavimais dėl: finansinių išteklių (9 straipsnis) (tai pasakytina apie beveik pusę valstybių narių), įrenginių ar veiklos saugos pagrindimo (7 straipsnio 3 dalis), kompetencijos ir įgūdžių (8 straipsnis) ir apibrėžčių (3 straipsnis). Komisija įvertino, kad trečdalio valstybių narių nuostatos dėl kompetentingų nacionalinių institucijų faktinio nepriklausomumo ir pakankamų teisinių galių, finansinių ir žmogiškųjų išteklių (6 straipsnio 2 ir 3 dalys) yra netinkamos.

[21] 2013 m. lapkričio mėn. Komisija oficialius pranešimus dėl nepranešimo apie nacionalines priemones, kuriomis Direktyva perkelta į nacionalinę teisę, išsiuntė 13 valstybių narių. Iš keturių 2016 m. pradėtų nagrinėti bylų dėl nepranešimo, trys (prieš Austriją, Vokietiją ir Prancūziją) buvo baigtos per vienus metus, o paskutinė – 2018 m. sausio mėn.

[22] Airija, Austrija, Čekija, Danija, Estija, Italija, Jungtinė Karalystė, Kroatija, Latvija, Lenkija, Malta, Nyderlandai, Portugalija, Rumunija, Vengrija. Bylos prieš Čekiją ir Airiją buvo baigtos 2019 m. liepos mėn.

3.2 Nacionalinės sistemos

Apskritai, po pirmojo ataskaitų teikimo ciklo dauguma valstybių narių dėjo daug pastangų, kad pagerintų savo nacionalines sistemas ir įgyvendintų Direktyvą. Tai buvo daroma daugiausia priimant naujus teisės aktus, gerinant organizacinę tvarką, atliekant įsivertinimus, atsižvelgiant į tarptautinių tarpusavio vertinimų rezultatus ir pagal Komisijos vertinimus imantis atitinkamų veiksmų.

Valstybėse narėse, kuriose vykdomos branduolinės energijos programos, nacionalinės sistemos iš esmės yra visapusiškos ir labiau išplėtotos, palyginti su kitomis šalimis. Maždaug pusė kitų šalių padarė pažangą nustatydamos tinkamą nacionalinę sistemą. Likusi dalis susiduria su sunkumais, susijusiais su: i) sprendimu dėl ilgalaikio radioaktyviųjų atliekų ir panaudoto branduolinio kuro tvarkymo organizavimo; ii) sprendimu dėl naujos branduolinės energijos gamybos arba iii) teisės aktų peržiūra[23].

Dviejose valstybėse narėse[24] įvyko reikšmingų organizacinių pokyčių, susijusių su radioaktyviųjų atliekų tvarkymo organizacijų vaidmenimis ir atsakomybe, o keliose valstybėse narėse įvyko pokyčių, susijusių su kompetentingomis nacionalinėmis institucijomis.

3.3 Kompetentingos reguliavimo institucijos

2017 m. Komisija padarė išvadą, kad pagal Direktyvos 6 straipsnio 1 dalį visos valstybės narės turi vieną ar daugiau kompetentingų reguliavimo institucijų.

Dabartiniu ataskaitiniu laikotarpiu kelios valstybės narės[25] atliko su kompetentingomis reguliavimo institucijomis susijusių pakeitimų, kuriais buvo siekiama sukurti naujas institucijas, atlikti reorganizaciją ar konsoliduoti funkcijas. Kitos valstybės narės tokius pakeitimus planuoja įgyvendinti netrukus[26].

Komisija bendradarbiauja su keliomis valstybėmis narėmis, siekdama, kad šios pateiktų paaiškinimų dėl kompetentingos reguliavimo institucijos funkcinio nepriklausomumo, jį įrodytų ar užtikrintų. Šiuo atžvilgiu kai kurios valstybės narės turi pranešti apie vietos / regionų kompetentingų institucijų, sprendžiančių radioaktyviųjų atliekų tvarkymo klausimus, vaidmenį ir atsakomybę.

Daugumoje valstybių narių nustatyti mechanizmai, skirti kvalifikuotiems reguliavimo institucijų darbuotojams išlaikyti. Kita vertus, kelios valstybės narės pripažino, kad trūksta žmogiškųjų išteklių.

Pusė valstybių narių pranešė apie savo kompetentingoms reguliavimo institucijoms skirtus finansinius išteklius. Kadangi kai kuriais atvejais valstybės narės pagal Jungtinę konvenciją[27] teikiamoje ataskaitoje pateikia daugiau informacijos, Komisija ragina jas ta ataskaita

---

23 Pvz.,dėl kitos direktyvos, kaip antai 2013 m. gruodžio 5 d. Tarybos direktyvos 2013/59/Euratomas, kuria nustatomi pagrindiniai saugos standartai siekiant užtikrinti apsaugą nuo jonizuojančiosios spinduliuotės apšvitos keliamų pavojų ir panaikinamos direktyvos 89/618/Euratomas, 90/641/Euratomas, 96/29/Euratomas, 97/43/Euratomas ir 2003/122/Euratomas (OL L 13, 2014 1 17, p. 1–73), perkėlimo.

24 Lietuva ir Vokietija.

25 Italija, Jungtinė Karalystė, Malta, Nyderlandai, Portugalija ir Vokietija.

26 Austrija ir Belgija.

27 Jungtinė panaudoto kuro tvarkymo saugos ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymo saugos konvencija.

pasinaudoti ir pateikti reikiamą informaciją pagal Direktyvos 14 straipsnio 1 dalį, kaip reikalaujama. Apskritai, per kitą ataskaitų teikimo ciklą būtina pateikti išsamesnės informacijos.

3.4 Licencijos turėtojai

Kaip ir per ankstesnį ataskaitų teikimo ciklą, visos valstybės narės pranešė apie teisinius reikalavimus siekiant užtikrinti, kad pagrindinė atsakomybė už panaudoto branduolinio kuro ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymą tektų licencijos turėtojams[28].

Pusei valstybių narių iškilo sunkumų į nacionalinę teisę perkeliant reikalavimą reguliariai vertinti, tikrinti ir nuolat gerinti įrenginių ar veiklos saugą ir tai daryti sistemingai bei taip, kad būtų galima patikrinti veiklos rezultatus. Dauguma valstybių narių pranešė apie saugos vertinimo veiklos padėtį, naujausius ar planuojamus saugos pagrindimo veiksmus, kurie yra licencijų išdavimo proceso dalis, ir apie integruotų valdymo sistemų taikymą arba kokybės užtikrinimą. Trečdalis dar turi pranešti, kaip šie reikalavimai įgyvendinami praktiškai. Dvi valstybės narės iš dalies pakeitė savo teisės aktus, kad į juos įtrauktų integruotą valdymo sistemą, o kelios valstybės narės savo ataskaitose valdymo sistemos neaptarė.

Apskritai valstybės narės licencijos turėtojams nustatė teisinius reikalavimus numatyti ir nuolat užtikrinti pakankamai finansinių ir žmogiškųjų išteklių. To nepadarė penkios šalys ir 2018 m. prieš jas buvo pradėtos pažeidimo nagrinėjimo procedūros. Tinkamai įvertinti licencijos turėtojų finansinių ir žmogiškųjų išteklių būklę sunku dėl ribotos valstybių narių nacionalinėse ataskaitose pateiktos informacijos (šią informaciją pateikė mažiau nei trečdalis valstybių narių). Geras pavyzdys: kelios valstybės narės, siekdamos užtikrinti ilgalaikį saugų panaudoto branduolinio kuro ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymą, įtraukė bankroto atveju taikytinas nuostatas ir priemones. Komisija ragina valstybes nares pateikti daugiau informacijos šiais klausimais per kitą ataskaitų teikimo ciklą.

3.5 Sukaupta patirtis ir įgūdžiai

Dauguma valstybių narių taiko teisinius reikalavimus, kad užtikrintų visų susijusių subjektų darbuotojų mokymą ir švietimą, tačiau 2018 m. Komisija pareikalavo, kad, vadovaudamosi Direktyvos 8 straipsniu, teisės aktus patobulintų trečdalis valstybių narių.

Apskritai geriau apibrėžti reguliavimo institucijų, o ne kitų suinteresuotųjų subjektų ir licencijos turėtojų patirties kaupimo, įgūdžių vystymo ir palaikymo reikalavimai ir apie juos ataskaitose pateikiama daugiau informacijos. Valstybės narės, kuriose vykdomos branduolinės energijos programos, yra parengusios geresnę oficialią švietimo ir mokymo, įskaitant mokslinius tyrimus, tvarką, o kitoms šalims šis aspektas tebėra spręstinas uždavinys.

Mokslinių tyrimų ir plėtros veiklą vykdo trečdalis valstybių narių – tai šalys, kuriose vykdomos branduolinės energijos programos. Visos šalys, kuriose branduolinės energijos programos nevykdomos, patiria sunkumų įgyvendindamos Direktyvoje nustatytus mokslinių tyrimų ir plėtros reikalavimus. Šį aspektą ateityje reikia tobulinti.

[28] Direktyvos 7 straipsnis.

3.6 Finansiniai ištekliai

2017 m. Komisija pirmą kartą pateikė išsamią ES masto visų radioaktyviųjų atliekų ir panaudoto branduolinio kuro tvarkymo sąnaudų apžvalgą. Siekdama padaryti išvadą dėl sąnaudų įverčių tikslumo ir išsamumo, Komisija nusprendė, kad reikėtų peržiūrėti nacionalines programas ir į jas įtraukti daugiau informacijos. Todėl ji paragino valstybes nares visapusiškai laikytis Direktyvos reikalavimų, susijusių su sąnaudų vertinimu (12 straipsnio 1 dalies h punktas) ir su finansavimo mechanizmais (12 straipsnio 1 dalies h punktas ir 9 straipsnis).

Remiantis maždaug trečdalio valstybių narių atnaujintais duomenimis, naujoji apskaičiuota visų panaudoto branduolinio kuro ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymo ES mastu sąnaudų suma yra 422–566 mlrd. EUR[29,30] (palyginti su ankstesnėje ataskaitoje pateikta 400 mlrd. EUR suma). Atsižvelgiant į tebevykstantį pakartotinį sąnaudų vertinimą ir planuojamą kai kurių (maždaug trečdalio) nacionalinių programų peržiūrą artimiausiu metu, tikimasi, kad šie įverčiai keisis. Laukiant, kol visos valstybės narės patikslins su šiomis sąnaudomis susijusius laiko terminus, kad būtų galima pakoreguoti sąnaudų laiko vertę, šie skaičiai turėtų būti vertinami kaip preliminarūs. Bet kuriuo atveju šios sąnaudos sudaro elektros energijos, pagamintos ES teritorijoje esančiose branduolinėse elektrinėse, vieneto kainos dalį (< 10 %).

Maždaug pusė valstybių narių pateikė informacijos apie panaudoto branduolinio kuro ir (arba) radioaktyviųjų atliekų tvarkymui skirtų lėšų būklę, nors informacijos išsamumas skiriasi[31]. Komisija pažymi, kad kai kurios valstybės narės nurodė, kad iki šiol joms trūko lėšų, o dvi[32] aiškiai priklauso nuo ES finansavimo.

Atsižvelgiant į šiuo metu daugelyje valstybių narių atliekamą sąnaudų įverčių peržiūrą ir į tai, kad reikia didinti pasitikėjimą rezultatais, valstybės narės turi išsamiai įvertinti nacionalinių programų sąnaudas, apibūdindamos to vertinimo pagrindą ir prielaidas ir nurodydamos, kaip sąnaudos keičiasi einant laikui. Šis vertinimas turėtų apimti visus radioaktyviųjų atliekų ir panaudoto branduolinio kuro tvarkymo etapus, per kuriuos sąnaudos padengiamos privačių subjektų, dėl kurių veiklos susidaro atliekos, ir valstybės biudžeto lėšomis. Komisija mano, kad reikia papildomos informacijos ir analizės.

Komisija, padedama Eksploatavimo nutraukimo finansavimo grupės ir bendradarbiaudama su tarptautinėmis organizacijomis, siekia[33], kad būtų geriau suprantami finansiniai klausimai, susiję su branduolinių įrenginių eksploatavimo nutraukimu ir panaudoto branduolinio kuro ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymu. Tai pasakytina ir apie sąnaudų apskaičiavimo metodus.

---

29 Viršutinę ribą daugiausia lemia Jungtinės Karalystės įvertinti nediskontuotų sąnaudų scenarijai, parengti Branduolinių elektrinių eksploatacijos nutraukimo institucijos.

30 Išsami informacija apie kiekvieną valstybę narę pateikta Komisijos tarnybų darbiniame dokumente SWD(2019) 436 dėl Tarybos direktyvos 2011/70/Euratomas įgyvendinimo pažangos. Tačiau informacija apie vykdomas pažeidimo nagrinėjimo procedūras nebuvo įtraukta.

31 Žr. Komisijos tarnybų darbinio dokumento SWD(2019) 436 10 lentelę.

32 Lietuva ir Estija.

33 Šis darbas bus grindžiamas neseniai Komisijos atliktuvalstybių narių radioaktyviųjų atliekų ir panaudoto kuro tvarkymo sąnaudų vertinimo ir finansavimo mechanizmų, susijusių su Tarybos direktyvos 2011/70/Euratomas įgyvendinimu, tyrimu (2017–160), ENER/D2/2016–471–1.

3.7 Skaidrumas

2017 m. Komisija paragino valstybes nares pranešti apie taikomus mechanizmus, kuriais užtikrinamas visuomenės dalyvavimas sprendimų priėmimo procese – ne vien viešose konsultacijose, bet ir darbo grupių, patariamųjų įstaigų arba nacionalinių komisijų veikloje. Iki šiol visose nacionalinėse ataskaitose ir nacionalinėse programose, apie kurias pranešta, pateikiama išsami informacija apie skaidrumo užtikrinimo priemones reglamentuojančią politiką ir teisinę sistemą. Valstybės narės informuoja visuomenę interneto svetainėse, teikdamos pranešimus, pasinaudodamos žiniasklaida ir t. t., taip pat konsultuojasi su visuomene ir suinteresuotaisiais subjektais pasitelkdamos įvairius visuomenės informavimo mechanizmus. Daugiau kaip pusė valstybių narių atliko strateginį savo nacionalinių programų poveikio aplinkai vertinimą, o daugiau kaip du trečdaliai rengia konsultacijas su visuomene per poveikio aplinkai vertinimą prieš išduodamos branduolinių ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymo įrenginių licencijas.

Iš esmės šalys, vykdančios branduolinės energijos programas, naudoja įvairesnius informavimo metodus ir kanalus. Įgyvendinant kai kurias konkrečias programas, būtent susijusias su dėjimu į giluminius geologinius atliekynus, buvo priimtos *ad hoc* komunikacijos strategijos ir pradėtos vykdyti didelio masto informavimo kampanijos. Kelios valstybės narės pabrėžė, kad svarbu skatinti piliečių švietimą siekiant gerinti visuomenės supratimą apie panaudoto branduolinio kuro ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymą ir pritarimą jam, pvz., pasinaudojant studentų švietimo sistemomis.

Komisija pabrėžia, kad svarbu veiksmingai įgyvendinti Direktyvoje nustatytus skaidrumo reikalavimus ir kitoje ataskaitoje pranešti apie praktinio įgyvendinimo pažangą.

3.8 Nacionalinės programos

Direktyvoje nustatytas pagrindinis reikalavimas valstybėms narėms nustatyti ir įgyvendinti nacionalinę saugaus ir ilgalaikio panaudoto branduolinio kuro ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymo politiką. Ši politika turi būti grindžiama šiais bendraisiais principais[34]: galutinė atsakomybė tenka valstybei narei, kurios teritorijoje susidarė panaudoto branduolinio kuro ir radioaktyviųjų atliekų; siekiama, kad susidarytų kuo mažiau radioaktyviųjų atliekų; tinkamai atsižvelgiama į tarpusavio sąsajas; užtikrinamas saugus tvarkymas ilguoju laikotarpiu, grindžiamas pasyviosiomis saugos priemonėmis; priemonės įgyvendinamos laipsniškai; išlaidas turi padengti subjektai, dėl kurių veiklos susidarė atliekų; prireikus skiriamas pakankamas finansavimas ir visuose panaudoto branduolinio kuro ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymo etapuose vykdomas įrodymais ir dokumentais grindžiamas sprendimų priėmimo procesas. Politika kiekvienos valstybės narės nacionalinėje programoje turėtų būti paversta konkrečiais veiksmų planais[35].

2017 m. Komisija padarė išvadą, kad dauguma valstybių narių nustatė, kam tenka galutinė atsakomybė už panaudoto branduolinio kuro ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymą. Vis dėlto tik trečdalis valstybių narių nustatė visapusišką politiką, apimančią visas radioaktyviųjų atliekų ir panaudoto branduolinio kuro rūšis ir visus jų tvarkymo etapus. 2018 m. Komisija ėmėsi tolesnių veiksmų pradėdama pažeidimo nagrinėjimo procedūras prieš reikalavimų nesilaikančias valstybes nares. Nuo tada maždaug trečdalis valstybių narių pranešė apie naujos arba atnaujintos nacionalinės politikos rengimą.

Kol kas radioaktyviosios atliekos po perdirbimo (ES teritorijoje arba už jos ribų) 2018–2052 m. bus atiduotos septynioms valstybėms narėms, kurios pasirinko panaudoto branduolinio kuro perdirbimo galimybę. Dvi valstybės narės[36], kuriose vykdoma branduolinės energijos programa, šios galimybės dar neatmetė tol, kol bus priimtas sprendimas. Dauguma valstybių narių taip pat planuoja 2019–2026 m. laikotarpiu panaudotą kurą iš tyrimų reaktorių pagal Direktyvos 4 straipsnio 3 dalies b punktą grąžinti tiekėjui (t. y. JAV ir Rusijos Federacijai) arba, jei tai bus neįmanoma, parengti dėjimo į atliekynus sprendimus.

Nors kelios šalys svarsto galimybę priimti bendrą sprendimą dėl dėjimo į atliekynus, ypač dėl didelio aktyvumo atliekų ir panaudoto kuro, per pastaruosius trejus metus reikšmingų praktinių pokyčių šioje srityje iš esmės nepastebėta. Šios galimybės perspektyvas riboja teisės aktais nustatytas draudimas importuoti radioaktyviąsias atliekas, galiojantis maždaug pusėje valstybių narių[37].

Komisija pažymi, kad nuo pirmojo ataskaitų teikimo ciklo buvo padaryta reikšminga pažanga rengiant ir priimant nacionalines panaudoto branduolinio kuro ir radioaktyviųjų atliekų programas. Iki šiol visos valstybės narės pranešė apie savo galutines nacionalines programas, išskyrus Italiją. Po pirmosios 2017 m. gegužės mėn. pateiktos Komisijos ataskaitos penkios valstybės narės[38] pranešė apie savo naujas programas, o šešios – apie atnaujintas programas[39].

---

34 Direktyvos 4 straipsnis.
35 Direktyvos 11 ir 12 straipsniai.
36 Čekija ir Vengrija.
37 Žr. Komisijos tarnybų darbinio dokumento SWD(2019) 436 6 lentelę.
38 Čekija, Portugalija, Latvija, Austrija ir Kroatija.
39 Prancūzija, Airija, Estija, Slovėnija, Malta ir Čekija.

2018 m. Komisija kreipėsi į ES Teisingumo Teismą su ieškiniu prieš tris valstybes nares dėl nepranešimo apie savo nacionalines programas. Du iš šių ieškinių Komisija atsiėmė po to, kai valstybės narės pranešė apie savo galutines programas, o 2019 m. liepos 11 d. Teisingumo Teismas patenkino Komisijos reikalavimus priimdamas sprendimą byloje prieš Italiją[40].

Kaip minėta pirmiau, Komisija paragino 16 valstybių narių 2018 m. ir vieną valstybę narę 2019 m. pradžioje visapusiškai laikytis su nacionalinėmis programomis susijusių Direktyvos reikalavimų[41,42]. Komisija padarė išvadą, kad dauguma jų tinkamai neatsižvelgė į nacionalinių programų sąnaudų vertinimo reikalavimą (12 straipsnio 1 dalies h punktas). Kiti nustatyti pagrindiniai uždaviniai: nustatyti finansavimo mechanizmus, padedančius užtikrinti pakankamus finansinius išteklius nacionalinei programai įgyvendinti (12 straipsnio 1 dalies i punktas ir 5 straipsnio 1 dalies h punktas); apibrėžti atitinkamus visos nacionalinės programos, įskaitant dėjimą į atliekynus, laikotarpius ir orientyrus (12 straipsnio 1 dalies b punktas) ir nustatyti pagrindinius veiklos rodiklius, skirtus programos įgyvendinimo pažangai stebėti (12 straipsnio 1 dalies g punktas).

Penkios valstybės narės[43] planuoja iki 2019 m. pabaigos peržiūrėti savo nacionalines programas, kad išspręstų Komisijos nustatyto Direktyvos nesilaikymo klausimą. Šešioms valstybėms narėms pranešus apie atnaujintas programas, programos atnaujintos daugiau nei trečdalyje valstybių narių.

Visos valstybės narės parengė radioaktyviųjų atliekų ir panaudoto branduolinio kuro tvarkymo trumpuoju laikotarpiu koncepcijas ar planus ir techninius sprendimus. Jie iš esmės apima etapo iki dėjimo į atliekynus koncepcijas iki pat laikinojo saugojimo ir jį įskaitant. Parengti dėjimo į atliekynus koncepcijos, planai ir techniniai sprendimai yra skirti labai mažo aktyvumo atliekoms ir mažo aktyvumo atliekoms. Dėl didelio aktyvumo atliekų ir panaudoto branduolinio kuro reikia dėti daugiau pastangų. Atsižvelgdamos į ilgus panaudoto kuro dėjimui į atliekynus numatytus laikotarpius, valstybės narės parengė ilgalaikio panaudoto kuro saugojimo planus, pagal kuriuos daugiausia planuoja naudoti arba jau naudoja sauso saugojimo technologiją.

Įgyvendinimo pažangos stebėjimas

Radioaktyviųjų atliekų ir panaudoto branduolinio kuro tvarkymas yra ilgas procesas ir tai atsispindi 27 valstybių narių programose, apimančiose laikotarpį iki 2155 m.

Palyginti su priimtomis programomis, valstybės narės, vykdančios visas atliekų rūšis apimančias aiškias dėjimo į atliekynus programas, pranešė apie nežymų vėlavimą, kuris šiuo metu nedaro poveikio bendram nacionalinių programų įgyvendinimui. Be to, apie kelerių metų vėlavimą pranešė ir valstybės narės, parengusios geologinių atliekynų vietos atrankos ir plėtros planus. Tai būtina stebėti siekiant užtikrinti, kad dėl šio vėlavimo nebūtų atidedami sprendimai ir ateities kartoms nebūtų nepagrįstai užkrauta našta. Tolesnio vėlavimo atveju

[40] Austrija (C-487/18, ieškinys atsiimtas 2018 m. lapkričio mėn.), Kroatija (C-391/18, ieškinys atsiimtas 2019 m. kovo mėn.) ir Italija – C-434/18.

[41] Belgiją, Bulgariją, Čekiją, Vokietiją, Daniją, Estiją, Graikiją, Maltą, Ispaniją, Airiją, Lietuvą, Nyderlandus, Lenkiją, Rumuniją, Slovėniją ir Jungtinę Karalystę – 2018 m. gegužės mėn.; Latviją – 2019 m. sausio mėn.

[42] Iki šiol yra gauti visų valstybių narių, išskyrus vienos (Belgijos), atsakymai į pažeidimų nagrinėjimo procedūrą (oficialūs pranešimai).

[43] Bulgarija, Čekija, Graikija, Lenkija ir Rumunija.

valstybės narės turėtų įvertinti pasekmes, įskaitant savo nacionalinių programų sąnaudas.

Viena iš didžiausių problemų, nustatytų 2017 m. daugumos valstybių narių programose, buvo aiškus pagrindinių veiklos rodiklių, skirtų nacionalinių programų įgyvendinimo pažangai stebėti, nustatymas ir įgyvendinimas, kaip reikalaujama Direktyvos 12 straipsnio 1 dalies g punkte. Šie rodikliai yra svarbi, bet iki šiol nevisiškai išnaudota priemonė.

Komisija padarė išvadą, kad daugiau nei trečdalis valstybių narių nėra apibrėžusios pagrindinių veiklos rodiklių, kaip numatyta Direktyvoje, todėl paragino šias valstybes nares laikytis atitinkamų reikalavimų. Pagrindiniai veiklos rodikliai naudojami siekiant galutinai, objektyviai ir kiekybiškai įvertinti pažangą įgyvendinant nustatytus tikslus (pvz., laiku įgyvendinant orientyrus). Tinkamai parengti pagrindiniai veiklos rodikliai didina skaidrumą, susijusį su nacionalinės politikos tikslų, kaip antai panaudoto kuro ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymo saugos ir atsakingo finansinių išteklių naudojimo, įgyvendinimo rezultatais.

Valstybės narės turi parengti, įgyvendinti ir peržiūrėti pagrindinius veiklos rodiklius, susijusius su savo nacionalinių programų apimtimi ir mastu, ir per kitą ataskaitų teikimo ciklą 2021 m. pateikti Komisijai daugiau informacijos apie rezultatus. Komisijos tarnybos planuoja padėti valstybėms narėms spręsti šį uždavinį 2020 m. atlikdamos tyrimą[44] ir remdamosi 2017 m. lapkričio mėn. surengto Komisijos praktinio seminaro apie patirtį, įgytą įgyvendinant Direktyvą, išvadomis.

Mokslinių tyrimų, plėtros ir demonstracinė veikla

2017 m. Komisija pabrėžė, kad mokslinių tyrimų, plėtros ir demonstravimo veikla turėtų būti aiškiai susijusi su nacionalinėse programose apibrėžta veikla, laikotarpiais, koncepcijomis, planais ir orientyrais. Ji taip pat paragino valstybes nares, dalyvaujančias Europos mokslinių tyrimų iniciatyvose, paaiškinti, kaip šie projektai padeda praktiškai įgyvendinti jų nacionalines programas.

Iki šiol bendra šios nuostatos įgyvendinimo padėtis išlieka nepakitusi: keturiose valstybėse narėse[45] veikia penkios požeminės panaudoto branduolinio kuro, vidutinio aktyvumo atliekų ir didelio aktyvumo atliekų dėjimo į atliekynus tyrimų laboratorijos, o keturios valstybės narės[46] planuoja tokias laboratorijas sukurti 2020–2055 m.[47] Antrosiose nacionalinėse ataskaitose nepateikiama išsamios informacijos apie mokslinių tyrimų, plėtros ir demonstracinę veiklą, kuria grindžiami saugaus panaudoto branduolinio kuro ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymo ilguoju laikotarpiu sprendimai valstybėse narėse. Trečdalis valstybių narių, daugiausia tos, kurios vykdo plataus ir vidutinio masto branduolines programas, pateikė išsamios informacijos apie savo mokslinių tyrimų programas ir pristatė padarytą pažangą. Valstybės narės, neturinčios panaudoto branduolinio kuro ir turinčios mažą radioaktyviųjų atliekų kiekį, nerengia konkrečių mokslinių tyrimų, plėtros ir demonstracinės veiklos programų, tačiau pagal savo poreikius daugiausia remiasi tarptautinio bendradarbiavimo projektais.

---

44 Pagrindinių veiklos rodiklių, skirtų stebėti nacionalinių saugaus ir ilgalaikio panaudoto branduolinio kuro ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymo programų įgyvendinimą, tyrimas (2019-209 V1.2).

45 Belgija, Prancūzija, Suomija ir Švedija.

46 Čekija, Lenkija, Rumunija (pagal nacionalinę programą) ir Vengrija.

47 Vengrija pranešė planuojanti pradėti eksploataciją 2032 m.

3.9 Įsivertinimas ir tarptautinis tarpusavio vertinimas

Daugelis valstybių narių pranešė, kad TATENA IRRS (integruotosios reguliavimo priežiūros tarnybos) ir ARTEMIS (radioaktyviųjų atliekų ir panaudoto branduolinio kuro tvarkymo, eksploatavimo nutraukimo ir aplinkos sutvarkymo integruotosios priežiūros tarnybos) rengiami tarptautiniai tarpusavio vertinimai labai padeda tobulinti nacionalines sistemas. Ataskaitiniu laikotarpiu IRRS ir (arba) ARTEMIS misijas surengė 14 valstybių narių[48].

Panašiai kaip ir per pirmąjį ataskaitų teikimo ciklą, dauguma valstybių narių pateikė informaciją apie atliktus reguliavimo institucijų įsivertinimus ir tarptautinius tarpusavio vertinimus (IRRS). Iki šiol visos ES valstybės narės surengė arba planuoja surengti[49] IRRS priežiūros misijas.

Valstybės narės padarė reikšmingą pažangą planuodamos ir atlikdamos nacionalinių programų ir (arba) nacionalinių sistemų įsivertinimus ir tarpusavio vertinimus. Šešios valstybės narės[50] užbaigė ARTEMIS priežiūros misijas 2017–2019 m., o keturios planavo jas surengti iki 2019 m. pabaigos[51]. Dauguma likusių valstybių narių (išskyrus tris) parengė tokių tarpusavio vertinimų grupių vizitų tvarkaraštį iki 2023 m. rugpjūčio mėn. Tos trys valstybės narės turėtų imtis būtinų priemonių, kad būtų laiku atliekami įsivertinimai ir būtų kviečiama tokius vertinimus atlikti. Be to, nors IRRS ir ARTEMIS ataskaitos yra viešai prieinamos daugumoje valstybių narių, valstybės narės turi pranešti apie tokių vertinimų rezultatus ir savo planus įgyvendinti rekomendacijas ir pasiūlymus pagal Direktyvos 14 straipsnio 3 dalį.

4 IŠVADOS

Per pastaruosius trejus metus valstybės narės ėmėsi įvairių veiksmų, kad parodytų, jog jos ėmėsi pagrįstų veiksmų, siekdamos užtikrinti, kad ateities kartoms nebūtų perkelta nepagrįstos naštos, o radioaktyviosios atliekos ir panaudotas branduolinis kuras būtų tvarkomi saugiai. Palaipsniui įgyjama patirties eksploatavimo nutraukimo ir atliekų tvarkymo srityje, todėl sudaromos geresnės sąlygos nustatyti veiksmingas politikos priemones, kuriomis būtų užtikrinamas saugus ir laiku atliekamas eksploatavimo nutraukimas ir atliekų šalinimas. Tačiau šito nepakanka. Šis antrasis ataskaitų teikimo ciklas patvirtino Komisijos nuomonę, pateiktą Tarybai ir Parlamentui 2017 m., nes valstybės narės turi toliau spartinti pagrindinių uždavinių sprendimą.

Visų pirma, Komisija ragina valstybes nares, kurios to dar nepadarė, kuo greičiau priimti sprendimą dėl radioaktyviųjų atliekų, visų pirma vidutinio ir didelio aktyvumo atliekų, šalinimo politikos, koncepcijų ir planų. Valstybės narės, kurios svarsto priimti bendrus sprendimus, turėtų susivienyti ir imtis praktinių priemonių, įskaitant su konkrečia vieta susijusius klausimus.

Dar vienas svarbus uždavinys – užtikrinti, kad būtų skirta pakankamai lėšų nacionalinėms programoms finansuoti. Siekdamos spręsti šį uždavinį, valstybės narės turi geriau įvertinti

48 Austrija, Bulgarija, Belgija, Kipras, Čekija, Estija, Prancūzija, Liuksemburgas, Vengrija, Lenkija, Rumunija, Slovakija, Ispanija ir Nyderlandai.

49 Latvija ir Portugalija.

50 Lenkija, Prancūzija, Bulgarija, Liuksemburgas, Estija ir Ispanija.

51 Latvija, Vokietija, Estija ir Rumunija.

išlaidas, parengti skaičiavimus / priimti sprendimus dėl jų įgyvendinimo grafiko ir periodiškai peržiūrėti abu elementus pagal savo nacionalinę programą.

ES lygmeniu vykdomi veiksmai, susiję su radioaktyviųjų atliekų klasifikavimo sistemomis, atliekų tvarkymo iki šalinimo kriterijais ir kvalifikacijų suteikimo procedūromis, gali paskatinti valstybes nares pradėti bendradarbiauti tarpvalstybiniu mastu dalijantis technine ir licencijavimo patirtimi galutinių šalinimo sprendimų srityje ir sudaryti galimybes sukurti ES masto įrangos ir paslaugų, susijusių su eksploatavimo nutraukimu ir radioaktyviosiomis atliekomis, rinką.

Komisija atkreipia dėmesį į skirtingus nacionalinių programų įgyvendinimo etapus. Kelios valstybės narės pranešė kelerius metus vėluojančios įgyvendinti programas, įskaitant pirmųjų geologinių atliekynų įrengimą. Daugumoje valstybių narių dar reikia parengti ir įgyvendinti aiškius pagrindinius veiklos rezultatų rodiklius, kad būtų galima veiksmingai ir skaidriai stebėti pažangą ir užtikrinti, kad darbai būtų vykdomi laiku.

Be to, turėtų būti pagerintos aprašo prognozės, susijusios su nacionalinių programų taikymo sritimi, įskaitant eksploatavimo nutraukimo atliekas, įstaigų atliekas ir aplinkos sutvarkymo veiklos atliekas, taip pat turi būti pateikti geresni įrodymai, jog turima pakankamų saugojimo ir šalinimo pajėgumų.

Komisija pažymi, kad valstybės narės turi imtis tolesnių veiksmų, kad pateiktų paaiškinimų dėl kompetentingos reguliavimo institucijos funkcinio nepriklausomumo, jį įrodytų ar užtikrintų. Kai kurios valstybės narės taip pat turi nustatyti tinkamas nuostatas, pagal kurias kompetentingoms nacionalinėms institucijoms būtų skirta pakankamai finansinių ir žmogiškųjų išteklių.

Nuolatinė nacionalinių programų peržiūra ir atnaujinimas, atsižvelgiant į įsivertinimo ir tarptautinio tarpusavio vertinimo rezultatus, tebėra labai svarbūs stiprinant suinteresuotųjų subjektų pasitikėjimą šių medžiagų tvarkymu ES. Svarbių veiksmų imtasi atliekant ir planuojant įsivertinimus ir tarptautinius tarpusavio vertinimus, kad kompetentingos institucijos ir nacionalinių sistemų bei nacionalinių programų subjektai galėtų pasinaudoti geriausia praktika ir tarptautiniais saugos standartais šioje srityje. Komisija ragina valstybes nares dalytis šių peržiūrų rezultatais, vesti skaidrų dialogą su suinteresuotaisiais subjektais ir sudaryti palankesnes sąlygas keistis geriausia patirtimi ir žiniomis ES lygmeniu.

Įgyvendinant ilgalaikius didelio ir vidutinio aktyvumo atliekų ir panaudoto branduolinio kuro tvarkymo sprendimus labai svarbūs tebėra moksliniai tyrimai, technologinė plėtra ir mokymas.

Daugelis valstybių narių turi pagerinti savo nacionalinių ataskaitų, kurias jos teikia Komisijai, kokybę. Kai trūksta informacijos arba kartojama per ankstesnį ataskaitų teikimo ciklą pateikta informacija, taip pat kai išvardijami reikalavimai, bet nenurodoma vietoje daroma pažanga, Komisija negauna būtinos informacijos, kad galėtų teikti ataskaitas ES lygmeniu.

Siekdama užtikrinti, kad būtų visiškai laikomasi Direktyvos reikalavimų, susijusių su nacionalinės teisės aktais ir nacionalinėmis programomis, Komisija per praėjusį ataskaitų teikimo ciklą inicijavo kelias pažeidimo nagrinėjimo procedūras prieš valstybes nares. Be to,

ji ėmėsi teisinių veiksmų prieš tris valstybes nares, kurios nepranešė apie savo nacionalines programas, ir vienoje iš šių bylų Teisingumo Teismas priėmė sprendimą, kuriuo patenkinti Komisijos reikalavimai. Komisija imsis tolesnių veiksmų ir toliau sieks padėti valstybėms narėms visapusiškai taikyti Euratomo teisės aktus, reglamentuojančius atsakingą ir saugų panaudoto branduolinio kuro ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymą.